SLO-analyse

Een zee van tijd - Zwijsen

© Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld is het toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen.

November 2005

1. Registratiedeel

Titel	***Een zee van tijd (tweede editie)***
Volledige titel	*Een zee van tijd (tweede editie); Geschiedenismethode voor het basisonderwijs*
Auteurs	Bruin, R. de
Uitgever	Uitgeverij Zwijsen Educatief B.V.
	Postbus 805
	5000 AV TILBURG
	Tel: 013-583888
	Fax: 013- 583880
	E-mail: info@zwijsen.nl
	Website: www.zwijsen.nl; www.eenzeevantijd.nl
Jaar van uitgave	2003
Omschrijving	Geschiedenismethode voor groep 5 tot en met 8 van het basisonderwijs. Herziene versie van gelijknamige methode uit 1991. In deze versie staat de nieuwe tijdvakkenindeling voor geschiedenis van de Commissie De Rooy centraal. De methode is semi-concentrisch. In groep 5 komen de tien tijdvakken chronologisch aan de orde. Vervolgens worden in groep 6 tot en met 8 opnieuw in chronologische volgorde behandeld, maar nu diepgaander.
Samenstelling	De methode bestaat voor elk leerjaar (groep 5 tot en met 8) uit een handleiding (inclusief kopieerbare toetsbladen) voor de leerkracht en een lesboek, twee antwoordenboeken en twee werkboeken (verbruiksmateriaal) voor de leerling. Voor een actueel overzicht van alle onderdelen en de bijbehorende prijzen: klik hier, of op de website van de uitgever www.zwijsen.nl of www.eenzeevantijd.nl.
Doelstellingen en uitgangspunten	In de handleiding schrijven de auteurs: "Aan *Een zee van tijd* liggen de volgende uitgangspunten ten grondslag: - helpen bij het leren ordenen van tijd, leidend tot kennis van chronologie; - inzicht geven in het functioneren van menselijke samenlevingen; - stimuleren tot verwondering en zo tot een onderzoekende houding; - helpen bij het leren historische perioden te vergelijken; - helpen bij het leren sporen uit het verleden op goede plaats in de tijd te zetten; - kennis bieden over de ontstaansgeschiedenis van de moderne samenleving; - aandacht schenken aan de relatie mens en omgeving. Om deze uitgangspunten te verwezenlijken moeten de leerlingen: - kennis verwerven van begrippen heden, verleden en toekomst, alsmede van hun onderlinge samenhang; - kennis verwerven van sociaal- economische, politieke en culturele aspecten van historische en hedendaagse samenlevingen; - sporen (bronnen) uit het verleden kunnen herkennen en duiden; - inzicht verwerven in de relatie van deze aspecten met de ecologische omgeving; - inzicht verwerven in de historische ontwikkeling van deze relatie; - vaardigheden verwerven in het ordenen van tijd; - vaardigheden verwerven in het zoeken, beoordelen, ordenen en weergeven van informatie; - een kritische en waarderende houding.
ICT	De internetsite www.eenzeevantijd.nl bevat informatie voor gebruikers met onder andere aanvullende toelichtingen bij de nieuwe kerndoelen of zelfstandig werken, gebruikerservaringen en tips voor educatieve uitjes, handige links en suggesties voor kinderboeken ingedeeld naar de tien tijdvakken.

Titel	***Een zee van tijd (tweede editie)***			
Kostenplaatje	Het kostenplaatje geeft een indicatie van de kosten uitgaande van acht groepen met 25 leerlingen per groep. 'Kosten eerste aanschaf' betreft het gebruiks- en verbruiksmateriaal bij de aanschaf van de volledige methode in het eerste jaar. 'Jaarlijkse kosten' betreft de kosten van de verbruiksmaterialen in de volgende jaren. Niet doorberekend zijn eventuele kopieerkosten. 'Additioneel materiaal' betreft de kosten van extra materialen. Bij *Een zee van tijd* gaat het dan om een tijdbalk voor groep 6-8 (3 x € 99,-), bijbehorende werkboekjes (3 x 37,50,-) en antwoordenboekjes (3 x € 5,-). Voor de antwoordenboeken is één exemplaar per vijf leerlingen berekend. Kortingsregelingen van de uitgever zijn bij het kostenplaatje niet meegenomen. Peildatum voor dit kostenplaatje is november 2005. Voor een overzicht van de kosten van de methode zie www.leermiddelenplein.nl of kijk op de website van de uitgever www.zwijsen.nl of www.eenzeevantijd.nl.			
	Naam methode Een zee van tijd	*Kosten eerste aanschaf*	*Jaarlijkse kosten*	*Additioneel materiaal*
	25 leerlingen	€ 1.627,00	€ 470,00	€ 424,50
Overige informatie	De serie Toen… in de tijd van bestaat uit tien historische kinderboeken die bedoeld zijn voor de bovenbouw van het basisonderwijs (AVI-niveau 7 en 8). Deze tien historische kinderboeken sluiten aan bij de tien tijdvakken. De uitgever geeft aan dat de boeken aansluiten bij *Een Zee van Tijd*. De klassikale tijdbalk voor groep 6 tot en met 8 is een goed hulpmiddel bij het ontwikkelen van chronologie en historisch besef. Met de werkboekjes die bij de klassikale tijdbalk horen oefenen de leerlingen zelfstandig het plaatsen van gebeurtenissen en personen in de tijd.			

2. In hoeverre wordt aan de kerndoelen *(versie herziening 2006)* voldaan?

Toelichting op de nieuwe kerndoelen
Bij het analyseren van de methoden Geschiedenis op de kerndoelen is door het projectteam van de Gids voor onderwijsmethoden uitgegaan van de versie herziening kerndoelen 2005. De herziene kerndoelen zijn in de Tweede Kamer behandeld, maar nog niet vastgesteld. In de herziene kerndoelen 2005 wordt gesproken over het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld', kennisgebied 'tijd'.
Bij de vorming van een wereldbeeld in tijd gaat het om het ontwikkelen van een historisch wereldbeeld. Dat betekent dat leerlingen kennis hebben van historische verschijnselen in delen van de wereld en van chronologie. Leerlingen leren hun wereldbeeld (over henzelf en de wereld), aan de hand van actuele onderwerpen voortdurend 'bij de tijd' te brengen. Dit alles waar mogelijk in samenhang met andere onderwijsinhouden binnen het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' en inhouden uit andere leergebieden. Omdat onze staatsinrichting moeilijk los te zien is van haar wordingsgeschiedenis en omdat 'historisch' gezien de staatsinrichting altijd een onderdeel is geweest van geschiedenismethodes, is dit kerndoel ook meegenomen bij kerndoelanalyse.
Het verschil met de kerndoelen van 1998 is in de eerste plaats het aantal kerndoelen, daarnaast zijn de kerndoelen algemener geformuleerd.

Kerndoelen Oriëntatie op jezelf en de wereld - onderdeel tijd
Voor het het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld – Tijd' de volgende kerndoelen geformuleerd:
(51) De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdindeling te hanteren.
(52) De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken:
- Grieken en Romeinen
- Monniken en ridders
- Steden en staten

- Ontdekkers en hervormers
- Regenten en Vorsten
- Pruiken en revoluties
- Burgers en stoommachines
- Wereldoorlogen
- Televisie en computer

(53) De leerlingen leren over de belangrijkste historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Analyseresultaten kerndoelen
Met betrekking tot de kerndoelen voldoet de methode *Een zee van tijd* aan alle kerndoelen.

3. In welke kerninhouden worden de kerndoelen in de methode uitgewerkt?

Toelichting
Om aan te kunnen geven op welke wijze methoden de kerndoelen concretiseren is door SLO een nadere uitwerking van de kerndoelen in kerninhouden (indicatoren en specificaties) gemaakt. Bij de uitwerking is ook de tekst van de karakteristiek bij het vakgebied meegenomen. Er is getracht de kerninhouden zo zorgvuldig mogelijk te formuleren. Deze uitwerking is gemaakt in overleg met de Inspectie van het Onderwijs.

Overzicht van aangetroffen kerninhouden
De methode *Een zee van tijd* voldoet aan alle, door SLO uitgewerkte kerndoelen in kerninhouden (indicatoren en specificaties). In de scoretabel is aangegeven welke kerninhouden en specificaties in *Een zee van tijd* aan de orde komen.

Kerndoel	Specificaties	Score
51. De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.	51.1 leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen	■
	51.2 leren hanteren van tijd en tijdsaanduidingen	■
52. De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken:	52.1 jagers en boeren	■
	52.2 Grieken en Romeinen	■
	52.3 monniken en ridders	■
	52.4 steden en staten	■
	52.5 ontdekkers en hervormers	■
	52.6 regenten en vorsten	■
	52.7 pruiken en revoluties	■
	52.8 burgers en stoommachines	■
	52.9 wereldoorlogen	■
	52.10 televisie en computer	■
53. De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.	53.1 leren over belangrijke historische personen uit de Nederlandse geschiedenis	■
	53.2 leren over belangrijke historische gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis	■

4. Welke tijdvakken en thema's komen aan bod, op welke manier gebeurt dat en is er samenhang?

Welke tijdvakken en thema's komen aan bod?
In *Een zee van tijd* wordt gewerkt aan de hand van de periodisering voor het geschiedenisonderwijs in tien tijd vakken (Commissie De Rooy). De methode beperkt zich niet alleen tot de vaderlandse geschiedenis. De volgende onderwerpen/ thema's komen aan de orde:

- groep 5: bewaard verleden (over bronnen en verzamelingen); over jagers en boeren; bouwers langs de Nijl; een middeleeuws dorp; leven van de zee (Gouden eeuw, de tijd van regenten en vorsten); oma's tijd (jaren vijftig);
- groep 6: een tijd geleden (Prehistorie, van de rendierjagers tot de Friezen; de nomadische en agrarische samenleving); Grieken en Romeinen; de Franken (regering van Karel de Grote; de ondergang van het Romeinse Rijk en de grote volksverhuizing, het eerste deel van de Middeleeuwen); Vikingen en Arabieren (ook hierin het eerste deel van de middeleeuwen); kloosters en kathedralen (de Europese, Christelijke wereld tussen 1000 en 1300); de riddertijd (dertiende en veertiende eeuw);
- groep 7: steden (eind van de Middeleeuwen; de tijd van monniken, ridders en steden en staten); Vele wegen naar India (grens tussen de Middeleeuwen en de vroegmoderne tijd); de nieuwe wereld (confrontatie van de Europeanen (Spanjaarden) met de Azteken en Inca's centraal); hoe Nederland ontstond (wortels van het Koninkrijk der Nederlanden); de republiek (geschiedenis van de Republiek der Zeven Nederlanden); Fransen en koningen (de overgang van de vroegmoderne tijd naar de moderne tijd; de Franse revolutie).
- groep 8: een halve eeuw vooruitgang (tweede helft van de negentiende eeuw, een periode van veel veranderingen); oorlog en crisis: (eerste veertig jaar van de twintigste eeuw); de Tweede Wereldoorlog; over Indië en Suriname (Nederlandse aandeel in de Europese kolonisatie in de wereld; er wordt aangesloten bij de ontdekkingsreizen rond 1500); na 1945 (naoorlogse periode); voorbij het jaar 2000 (huidige tijd en terugblik op de twintigste eeuw).

Op welke manier gebeurt dat?
De methode is semi-concentrisch opgebouwd. Dit betekent dat de leerlingen in groep 5 aan de hand van een fictief museum een globaal overzicht van de algemene ontwikkeling van de menselijke samenleving krijgen. In groep 6 tot en met 8 worden deze samenlevingsvormen opnieuw in chronologische vorm aan de orde gesteld. Hierbij komt de tijdbalk aan de orde. Er wordt nu gedetailleerder op onderwerpen ingegaan en de geschiedenis wordt met kleinere stappen doorlopen. Vanaf groep 6 wordt er een start gemaakt met een (progressief) chronologische behandeling van de geschiedenis.
Het ontwikkelen van historisch denken is herkenbaar in de methode. Met name in de handleiding komen de stappen van het 'ontmoeten en beleven' en 'het oproepen van voorkennis, beelden, oordelen en vooroordelen, door aan te sluiten bij wat leerlingen al weten, denken, willen, voelen en doen' aan de orde. De andere vier stappen (waarnemen, benoemen en beschrijven; verklaren; herkennen en toepassen; betekenis verlenen).
Bij het behandelen van de thema's wordt er af en toe een vergelijking gemaakt met de wereldgeschiedenis. In de handleiding vindt de leerkracht onder het kopje 'didactische ondersteuning' of 'vroeger & nu' informatie of lessuggesties die de leerstof relateert aan de wereldgeschiedenis. In deze rubriek gaat het vaak over waar we in het dagelijkse leven nog dingen van vroeger terugvinden.

Is er sprake van samenhang?
In *Een zee van tijd* zijn raakvlakken te herkennen met andere leergebieden zoals rekenen/wiskunde, natuur en techniek, taal, kunstzinnige oriëntatie en met educaties, zoals samenleving en ruimte. In de handleiding worden suggesties gegeven voor het leggen van een relatie met de actualiteit. Na de laatste les van elk thema staat er onder het kopje 'vroeger en nu' een duidelijke link met het heden. De rubriek "Als je in de buurt bent" gaat over de geschiedenis in de eigen omgeving.

Legenda:
■ = aanwezig
◘ = gedeeltelijk aanwezig
□ = niet aanwezig
n.v.t. = niet van toepassing

1.	**De methode werkt aan het ontwikkelen van een historisch denken:**	
1.1	ontmoeten en beleven	■
1.2	het oproepen van voorkennis, beelden, oordelen en vooroordelen, door aan te sluiten bij wat leerlingen al weten, denken, willen, voelen en doen	■
1.3	waarnemen, benoemen en beschrijven	■
1.4	verklaren	■
1.5	herkennen en toepassen	■
1.6	betekenis verlenen	■
2.	**Er wordt een relatie gelegd met andere leergebieden:**	
2.1	oriëntatie op samenleving	■
2.2	oriëntatie op ruimte	■
2.3	oriëntatie op natuur en techniek	■
2.4	kunstzinnige oriëntatie	■
2.5	Nederlandse taal	■
2.6	rekenen/wiskunde	■
2.7	educaties	■
3.	**Er wordt een relatie gelegd met de actualiteit:**	
3.1	methode geeft suggesties	■
3.2	er wordt verwezen naar een methodesite	■

5. Hoe is de leerstof geordend?

De leerstof in *Een zee van tijd* is semi-concentrisch opgebouwd. In groep 5 wordt er een globaal beeld gegeven van de geschiedenis is het algemeen. In de daarop volgende groepen (6 t/m 8) komt de geschiedenis in chronologische vorm aan de orde. Bij de groepen 6 tot en met 8 staat de periodisering voor het geschiedenisonderwijs in tien tijd vakken (Commissie De Rooy) centraal. Per jaar zijn er zes thema's, waarin steeds één tijdvak centraal staat. Er wordt nu gedetailleerder op onderwerpen ingegaan en de geschiedenis wordt met kleinere stappen doorlopen.
In *Een zee van tijd* wordt de geschiedenis van de samenleving bekeken vanuit vier invalshoeken. Drie hiervan zijn hoofdingangen: de economische, de politieke en de culturele invalshoek. De vierde, de natuur (ecologie) is rondom aanwezig.
Alle groepen kennen zes thema's die elk bestaan uit zes lessen. De zesde les is een toetsles. De lessen duren zestig minuten; de toetsles duurt dertig minuten.
De lessen bestaan vaak uit een inleiding met een verhaal of een klassengesprek. Daarna komt de te behandelen theorie uit het lesboek aan de orde. Van daaruit wordt de overstap gemaakt naar de (zelfstandige) verwerking in het werkboek en volgt er als afsluiting een nabespreking. Maar ook andere lesindelingen zijn mogelijk; soms wordt gestart met het werkboek. De tijd die nodig is voor de verschillende onderdelen van de les, loopt uiteen. In de handleiding wordt dit per les aangegeven.

Tabel leerstofordening

1.	**De ordening van de onderwijsinhouden over de leerjaren heen is:**	
1.1	aan de hand van thema's	■
1.2	aan de hand van de tien tijdvakken	■
1.3	anders	□
2.	**De gekozen onderwijsinhouden komen over de leerjaren heen:**	
2.1	eenmalig aan bod	■
2.2	meerdere keren aan bod	■
2.3	elk leerjaar aan bod	□
3.	**De gekozen onderwijsinhouden worden over de leerjaren heen behandeld van:**	
3.1	dichtbij naar veraf in de tijd (van heden naar verleden)	□
3.2.	veraf naar dichtbij in de tijd (van verleden naar heden)	■
3.3	nabij naar verder weg in plaats (van nabij naar verder weg)	□
3.4	verder weg naar nabij in plaats (van verder weg naar nabij)	□
4.	**De gekozen onderwijsinhouden zijn binnen een hoofdstuk geordend van:**	
4.1	algemeen naar bijzonder	■
4.2	bijzonder naar algemeen	□
4.3	dichtbij naar veraf in tijd: van heden naar verleden	□
4.4	dichtbij naar veraf in plaats: van nabij naar verder weg	■

Tabel onderwijstijd

Onderwijstijd	In iedere groep komen zes thema's (blokken) aan de orde. Elk thema is uitgewerkt in zes lessen waarvan de laatste les de toetsles is.		
	geschiedenis: *Een zee van tijd*	groep 5	groep 6 tot en met 8
	Minimale onderwijstijd (in uren)	28 uur	33 uur
	Maximale onderwijstijd (in uren)	28 uur	33 uur
	Aantal weken per jaar	36	36
	Aantal blokken per jaar	6	6
	Aantal lessen per jaar	36	36
	Aantal lessen per week	1	1
	Lesduur (in minuten)	50 minuten; toetsles: 30 minuten	60 minuten toetsles: 30 minuten

6. Hoe vindt instructie plaats?

Alle groepen kennen zes thema's die elk bestaan uit zes lessen. De zesde les is een toetsles. De lessen duren zestig minuten; de toetsles duurt dertig minuten.
De lessen bestaan vaak uit een inleiding met een verhaal of een klassengesprek. Daarna komt de te behandelen theorie uit het lesboek aan de orde. Van daaruit wordt de overstap gemaakt naar de (zelfstandige) verwerking in het werkboek en volgt er als afsluiting een nabespreking. Maar ook andere lesindelingen zijn mogelijk; soms wordt gestart met het werkboek. De tijd nodig is voor de verschillende onderdelen van de les loopt uiteen. In de handleiding wordt dit per les aangegeven.
De lesopbouw heeft kenmerken van het Directe Instructie-model:

- terugblik of oriëntatie
- lezen van tekst en behandelde theorie
- (zelfstandige) verwerking in het werkboek
- nabespreking

De stappen van inoefening en vooruitblik, zoals die ook in het Directe Instructie-model staan, komen in geen enkele les aan de orde.

Ter ondersteuning van de instructie wordt in de handleiding onder het kopje 'didactische ondersteuning', bij iedere les, aanvullende informatie gegeven om het onderwerp te verduidelijken en te verwerken. Er worden geen aanwijzingen gegeven voor het variëren van de instructie.

1.	**De methode hanteert het volgende model voor instructie:**	
1.1	directe instructie	■
1.2	probleemgestuurde instructie	■
1.3	ontdekkend leren	■
2.	**De methode:**	
2.1	geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie	■
2.2	is geschikt voor combinatie groepen	■
2.3	kent leerkrachtafhankelijke en leerkrachtonafhankelijke lessen	□
3.	**De methode hanteert de volgende groeperingsvorm:**	
3.1	klassikaal leren	■
3.2	samenwerkend leren	■
3.3	zelfstandig leren	■

7. Hoe vindt verwerking plaats?

Er is veel ruimte voor zelfstandig werken. De schriftelijke verwerking gebeurt in het werkboek: afwisselend individueel of samenwerkend. De methode biedt antwoordenboekjes waarmee de kinderen zelfstandig het werk kunnen nakijken.

De opdrachten variëren van open tot gesloten vragen en van invulopdrachten tot rubriceer- en combinatieopdrachten. Verder komen ook associatieopdrachten en gespreksvormen voor.
Bij de instructie en verwerking wordt gebruik gemaakt van diverse typen informatiedragers, zoals leerteksten, verhalen, kaarten, tekeningen, foto's en schema's.

Op de website van de methode www.eenzeevantijd.nl staat een aantal extra mogelijkheden voor verwerking van de stof van de groepen 6, 7 en 8. Zo staan er interactieve klik- en eeroefeningen en voor enkele thema's informatieve filmpjes met kijkopdrachten.

1.	**De methode kent binnen de subdomeinen variatie in type opdrachten:**	
1.1	open opdrachten	■
1.2	gesloten opdrachten	■
1.3	invulopdrachten	■
1.4	rubriceeropdrachten	■
1.5	combinatieopdrachten	■
1.6	analyseopdrachten	■
1.7	associatieopdrachten	■
1.8	dramatische werkvormen	□
1.9	gespreksvormen	■
1.10	beeldende werkvormen	■
2.	**De methode gebruikt de volgende type informatiedragers:**	
2.1	verhalen	■
2.2	leerteksten	■
2.3	kaarten	■
2.4	tekeningen	■
2.5	foto's	■
2.6	schema's	■
2.7	tabellen	□
2.8	multimedia	□
3.	**De methode hanteert de volgende groeperingsvorm:**	
3.1	klassikaal leren	■
3.2	samenwerkend leren	■
3.3	zelfstandig leren	■

8. Zijn er aanwijzingen voor het gebruik van combinatieklassen?

Omdat de les voor de helft leerkrachtgebonden is en voor de helft zelfstandig werken, is de methode te gebruiken in combinatiegroepen. Omdat dit volgens de auteurs in de praktijk soms toch lastig is, wordt in de methode ook een alternatieve werkwijze voor combinatiegroepen aangereikt.
"Werkend met twee opeenvolgende jaargroepen kan ervoor worden gekozen in beide groepen uit hetzelfde boek les te geven. Dit betekent dat per leerjaar een aaneengesloten periode aan de orde komt, waarvan alleen het startpunt anders is. Voorwaarde bij deze keuze is wel dat ieder jaar wordt gestart met de introductieles over de tijdbalk van groep 6, zodat nieuwkomers zich eerst een ordening met behulp van een tijdbalk eigen kunnen maken." Dit is echter niet verder uitgewerkt.

1.	**De methode:**	
1.1	geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie	■
1.2	is geschikt voor combinatiegroepen	■
1.3	kent leerkrachtafhankelijke en leerkrachtonafhankelijke lessen	□
2.	**De methode hanteert de volgende groeperingsvorm(en):**	
2.1	klassikaal leren	■
2.2	samenwerkend leren	■
2.3	zelfstandig leren	■

9. Op welke wijze vindt evaluatie plaats?

Bij *Een Zee van tijd* vindt tijdens de lessen regelmatig evaluatie van de aangeboden leerstof plaats, bijvoorbeeld bij de nabespreking van de opdrachten en het klassengesprek. Elk thema wordt afgesloten met een schriftelijke toets van 30 minuten. Na elke vijfde les binnen een thema volgt als laatste les een toets. In deze toets komt de belangrijkste stof van de vijf voorafgaande lessen aan de orde, zowel uit het lesboek als uit het werkboek. De toetsen bevatten geen nieuwe leerstof. De toetsen bevatten veelal kennisvragen. Daarnaast zijn er ook inzicht- en toepassingsvragen.

1.	**Toetsing van de door de methode geformuleerde doelen vindt plaats door:**	
1.1	schriftelijk	■
1.2.	mondeling	■
1.3	anders	□
2.	**Frequentie van toetsing is:**	
2.1	na elk hoofdstuk of blok	■
2.2	twee of drie keer per jaar	□
2.3	anders	■
3.	**De volgende type vragen worden gehanteerd bij de toetsing van de behandelde leerstof:**	
3.1	kennisvragen	■
3.2	inzichtvragen	■
3.3	toepassingsvragen	■
3.4	vaardigheden	■
4.	**De toetsen sluiten aan bij de behandelde leerstof:**	
4.1	ja	■
4.2	nee, niet alle leerstof wordt getoetst	□
4.3	nee, er wordt ook niet behandelde leerstof getoetst	□
5.	**De verrijkingstof wordt ook getoetst.**	□
6.	**De toetsresultaten zijn aanleiding om te differentiëren in:**	
6.1	aanbod/inhoud	■
6.2	doelen	□
6.3	instructie	□
6.4	verwerking	■
7.	**De methode biedt hulp bij het registreren van de toetsresultaten.**	■
8.	**Er wordt een normering gegeven bij de toetsen.**	■

10. Hoe wordt er rekening gehouden met verschillen tussen leerlingen?

Naast de basisverwerkingsopdrachten in het werkboek, zijn er ook differentiatieopdrachten. Deze sluiten aan bij de basisopdrachten en zijn herkenbaar aan een afwijkende achtergrondkleur. Bij de differentiatieopdrachten worden geen doelen vermeld en deze extra stof wordt dan ook niet getoetst. Er worden aanwijzingen gegeven voor het variëren van de instructie. In de methode worden geen aanwijzingen gegeven voor extra hulp aan leerlingen die moeite hebben met de basisstof. De toetsen bevatten alleen basisstof. De methode geeft geen suggesties hoe te handelen naar aanleiding van de toetsresultaten.

Op de website van de methode www.eenzeevantijd.nl zijn alle teksten van de leerlingenboeken van groep 6, 7 en 8 als mp3-bestand gezet. Op die manier krijgen zwakke lezers ondersteuning bij het lezen van de lesboeken.

1.	**De methode biedt mogelijkheden voor zwakkere leerlingen om goed met het leerstofaanbod om te kunnen gaan.**	■
2.	**Er is variatie in aanbod en/of inhoud:**	
2.1	er wordt verrijkingsstof aangeboden	■
2.2	er zijn verrijkingsvragen	■
3.	**Er zijn aanvullende doelen bij de verrijking geformuleerd:**	
3.1	Er zijn aanvullende doelen bij de verrijking geformuleerd, per leerjaar	□
3.2	Er zijn aanvullende doelen bij de verrijking geformuleerd, per hoofdstuk/ blok	□
4.	**De methode geeft aanwijzingen voor het variëren van de instructie.**	■
5.	**Er is variatie in de verwerking van de leerstof:**	
5.1	verschil in soorten verwerkingsopdrachten	■
5.2	verschil in niveau van de verwerkingsopdrachten	■
5.3	verschil in tempo waarin de opdrachten worden gemaakt	■
5.4	verschil in het aantal opdrachten	■
6.	**De verrijkingstof wordt ook getoetst.**	□
7.	**De toetsresultaten zijn aanleiding om te differentiëren in:**	
7.1	aanbod/inhoud	□
7.2	doelen	□
7.3	instructie	□
7.4	verwerking	□

11. Hoe ziet de methode eruit?

Materiaal	**Formaat (b x h)**	**Uitvoering**	**Presentatie**
leerkracht			
handleiding	25 x 31 cm (bladen A4-formaat).	Harde kaft, ringband met losse bladen voorzien van tabbladen	buitenzijde in kleur, voorzien van illustraties. Per leerjaar een specifieke kleur aan rugzijde en bovenrand (kleur voor alle onderdelen per leerjaar gelijk). Binnenzijde: zwart-wit, tabbladen in kleur leerjaar.
Materiaal	**Formaat (b x h)**	**Uitvoering**	**Presentatie**
leerling			
lesboek	22,5 x 24,5 cm.	harde kaft, gebonden	buitenzijde in kleur, voorzien van illustraties. Per leerjaar een specifieke kleur aan rugzijde en bovenrand (kleur voor alle onderdelen per leerjaar gelijk). Binnenzijde: kleur, geïllustreerd (foto"s en tekeningen). Met verwijzingen naar werkboek.
werkboek en antwoordenboek	A-4 formaat	slappe kaft, geniet	buitenzijde zwart-wit met de kleur van de groep; binnenzijde tekst en illustraties in zwart wit met kleur van groep. Verwijzingen naar lesboek.

12. Welke informatie staat er in de handleiding?

De handleiding bevat vier hoofdstukken:
1. verantwoording en achtergronden;
2. materialen;
3. uitgangspunten en didactiek;
4. lesbeschrijvingen.

Daarnaast zijn de toetsbladen, de antwoorden bij de toetsbladen en een toetsregistratieformulier opgenomen in de handleiding.

Bij de lesbeschrijvingen begint elk thema met een inleiding op de behandelde tijdsperiode. Bij elk lesbeschrijving staan de bijbehorende pagina's uit het leerlingenboek klein afgebeeld. Hieronder staat het lesdoel vermeld en wordt achtergrondinformatie voor de leerkracht gegeven. Daarna wordt het lesverloop beschreven, krijgt de leerkracht tips voor de didactische ondersteuning en worden de pagina's uit het werkboek klein afgebeeld. Bij elke les staat in de linkermarge beknopte informatie over: de aan te leren begrippen, de groeperingsvorm(en), de benodigde materialen, de voorbereiding op de les voor de leerkracht en de tijdsduur voor de verschillende lesonderdelen.

13. In hoeverre is er aandacht voor multiculturele thema's?

Op de voorkant van de werkboeken en de lesboeken staan kinderen van verschillende nationaliteiten afgebeeld. De methode behandelt niet alleen de vaderlandse geschiedenis maar ook de geschiedenis van andere culturen en gebieden. Invalshoek is hierbij de ontmoetingen van culturen. Er wordt vaak gesproken over de klassenverschillen in de culturen die beschreven worden. Het verschil tussen arm en rijk wordt met de kinderen besproken en hun mening wordt gevraagd. De Islam en het Christendom worden besproken. In groep 8 wordt gekeken naar de Tweede Wereldoorlog. Het ontstaan van onze multiculturele samenleving wordt deels beschreven door de kolonisatie van Indië en Suriname. Ook de contractarbeiders worden beschreven. In groep 8 wordt het meest verteld over het ontstaan van onze multiculturele samenleving. In thema 6 gaat met name les 3 uitgebreid in op de 'Nieuw Nederlanders'.

14. In hoeverre is er aandacht voor de rolverdeling tussen mannen en vrouwen?

De rolverdeling tussen man en vrouw is in de methode bekeken vanuit historisch perspectief.
Het rollenverschil is in de illustraties te zien. Vrouwen doen huishoudelijk werk: staan in de keuken, verzorgen andere mensen of staan in de winkel. Mannen zorgen voor het voedsel, zien er groot en sterk uit en hebben het voor het zeggen. In het laatste thema van groep 8 komen de rolpatronen aan bod. De rol van de vrouw, zowel vroeger als nu, wordt besproken. Er wordt ook aandacht besteed aan het doorbreken van het traditionele rolpatroon, bijvoorbeeld de emancipatiebeweging.